

RESTITUIRI ARHEOLOGICE. UN TOPOR DE CUPRU DIN COLECȚIA DR. KASA ANTAL (DOROBANȚI, JUDEȚUL ARAD)*

*Victor Sava***

Cuvinte cheie: Dorobanți, colecția Dr. Kasa Antal, mormânt, topor de tip Jászladány.

Keywords: Dorobanți, Dr. Kasa Antal collection, grave, Jászladány axe.

Prin această notă doresc să restitui literaturii arheologice o piesă preistorică de metal, ce făcea parte din colecția dr. Kasa A., localitatea Dorobanți, județul Arad. Dr. Kasa A., medic veterinar al C.A.P.-ului din Dorobanți și un împătimit al arheologiei se numără printre cei mai de seamă colecționari de antichități din județul Arad, lui datorându-i-se salvarea a numeroase piese arheologice din zona Dorobanți și Iratoșul Mic. Se poate spune că cea mai importantă descoperire a acestuia constă în identificarea unei necropole sarmatice în incinta C.A.P.-ului din comuna Dorobani, C.A.P. în care își profesa meseria de medic veterinar. La aceasta se mai poate adăuga descoperirea mormântului din epoca cuprului, despre care se va vorbi mai jos, dar și a unei importante așezări, ce datează din epoca mijlocie a bronzului. Ceea ce îl detașază în mod real pe dr. Kasa față de marea majoritate a colecționarilor arădeni este efortul depus în deschiderea unui mic punct muzeistic, găzduit în incinta C.A.P.-ului.

Trebuie precizat încă de la bun început că toporul de cupru despre care voi vorbi mai jos este astăzi pierdut, cu toate că a fost amintit în literatura de specialitate, dar fără a fi ilustrat sau descris. Motivația principală a acestui demers este vidul acut de informație privind preistoria zonei arădene și necesitatea de a face cunoscută minuțioasa muncă a arheologului E. Dörner și a colecționarilor locali.

* Doresc să-i mulțumesc și pe această cale dr. Florin Gogâltan pentru sprijinul acordat în elaborarea acestui studiu.

**Complexul Muzeal Arad, Piața Enescu, nr. 1, 310131 Arad, e-mail: sava_vic@yahoo.com.

Deoarece toporul este astăzi pierdut m-am îndreptat înspre vasta documentație a răposatului arheolog arădean, E. Dörner, care a repertoriat majoritatea covârșitoare a descoperirilor arheologice din județul Arad, însă fără niciun rezultat concret. După cum bine se știe, repertoriul arheologic al județului Arad¹ nu a văzut lumina tiparului decât după moartea sa, în această situație o serie de informații cuprinse în fișele acestuia au fost omise. O altă sursă la care am apelat este un „caiet de patrimoniu”, întocmit de către muzeograful arădean N. Kiss. Acest așa-zis „caiet de patrimoniu” reprezintă în fapt un inventar al tuturor deținătorilor de obiecte de patrimoniu din județul Arad. Caietul, întocmit în 1978, conține printre alte colecții și pe cea a dr. Kasa A. din Dorobanți². Astfel, am constatat existența desenului piesei, descrierea acesteia și câteva considerații cu privire la condițiile descoperirii, atât în documentația lui E. Dörner, cât și în cea a lui N. Kiss.

Toporul de cupru a fost descoperit în comuna Dorobanți, județul Arad. Acesta este amintit pentru prima oară în repertoriul arheologic al Mureșului inferior: „în incinta sediului C.A.P., cu ocazia săpării unei gropi pentru siloz, în 1960, a fost descoperit un schelet uman lângă care se află un târnăcop de aramă cu brațele în cruce”³. Un an mai târziu, în 1999, S. A. Luca amintește și el această descoperire⁴. Din nefericire până în prezent nu a fost publicat niciun desen, nu au fost specificate dimensiunile și nu există nicio descriere a piesei. Desigur, aceasta se datorează faptului că întreaga documentație, atât a lui E. Dörner, cât și a lui N. Kiss, a fost accesibilă doar după moartea prematură a lui M. Barbu.

În continuare voi prezenta descrierea descoperii așa cum au făcut-o istoricii mai sus menționați. E. Dörner: „Dorobanț 19. IV.1961. Colecția Dr. Kasa A. Târnăcop de aramă, găsit la 8. VIII. 1960, incinta J.A.C., lângă un schelet cu ocazia săpăturii unei gropi de siloz, la cca. 0,90 m adâncime (patină verde strică, dedesupt culoarea arămiu închis, foarte frumos).” (pl. II/1a-b). N. Kiss: „1978. Târnăcop de aramă întreg, patinat, cu tăiș orizontal și vertical; lungime: 25,5 cm; diametrul orificiului: 3,8 cm; lățimea găurii de înmănușare: 4 cm.” (pl. III/1).

¹ Barbu *et alii* 1999.

² Atât documentația lui Egon Dörner, cât și „caietul de patrimoniu” întocmit de Nicolae Kiss se află în arhiva Secției de Istorie Veche a Complexului Muzeal Arad.

³ Barbu *et alii* 1999, 66, pct. 1.

⁴ Luca 1999, 51, pct. 21.

Descrierea piesei: metalul de confecționare este cuprul; profilul are o formă oblică; în jurul găurii de înmânușare corpul capătă o formă pronunțat ascuțită; ambele tășuri sunt ușor arcuite, tășul vertical este curbat spre interior; manșonul este vizibil doar în partea inferioară, unde este bine conturat; patina de culoare verde-„stricat”, probabil verde-deschis, partea inferioară are culoarea arămie-închisă.

Lungime totală: 24,5 cm (E. Dörner), 25,5 cm (N. Kiss); diametrul găurii de înmânușare: 3,8 (E. Dörner, N. Kiss); următoarele dimensiuni reies din desenul lui E. Dörner; lungimea brațului târnăcop: 10,2 cm; lungimea brațului topor: 10,9 cm; lățimea tășului orizontal: 5,76 cm; lățimea tășului vertical: 5,42 cm; grosimea manșonului: 3,92 cm; nu se precizează greutatea. (pl. II).

Condițiile descoperirii sunt, parțial, expuse în repertoriul arheologic al județului Arad și în lucrarea menționată a lui S. A. Luca. Astfel, aflăm din aceeași documentație, reproducă mai sus, că târnăcopul a fost descoperit în 1960 alături de un schelet, în incinta C.A.P.-ului din localitate (pl. I/2). Scheletul se afla la o adâncime de aproximativ – 0,90 m, de la suprafața solului actual.

Cu privire la locul exact al descoperirii, îl lăsăm pe E. Dörner să vorbească: „... incinta J.A.C., pe versantul estic al drumului principal, pe la jumătatea căii de la poarta principală și cea din dos, pe locul unde s-a clădit silozul-clădire (mormintele sarmatice). Vis a vis, pe stânga drumului, la capătul clădirii, se găsisse târnăcopul de aramă.”

Știm că după descoperire, piesa a ajuns în colecția personală a lui Kasa A. Tot în incinta J.A.C.-ului, un an mai târziu, deci în 1961, au mai fost descoperite trei morminte de inhumație sarmatice⁵. Atât toporul de cupru cât și inventarul necropolei sarmatice au fost expuse într-o cameră a C.A.P.-ului⁶. Ultima informație care ne survine în legătură cu piesa este inventarierea din 1978 a lui Kiss, de unde aflăm că aceasta se găsea, încă, în colecția lui Kasa A.

Piesa aparține topoarelor cu două tășuri, dispuse în cruce, numite și topoare-târnăcop. Pe baza gurii de înmânușare rotunde, prevăzută la bază cu un manșon bine reliefat, axei longitudinale curbate și ambelor tășuri ușor

⁵ Dörner 1970, 461-462; Barbu *et alii* 1999, 66, pct. 1.

⁶ Dörner 1970, nota 38.

arcuite⁷, toporul de la Dorobanți aparține tipului Jászladány. Deoarece nu există certitudinea corectitudinii desenului, încadrarea într-o anumită variantă a tipului Jászladány reprezintă un demers sinuos. Cu toate acestea analogiile cele mai bune se regăsesc în cadrul variantei Șincai, prin descoperirile de la Luduș⁸, Păsăreni⁹ (acest topor diferă ușor de cel de la Dorobanți prin faptul că manșonul este foarte puțin reliefat), Șincai¹⁰ sau Șișterea¹¹.

În privința datării topoarelor de tip Jászladány se propune ca moment de apariție intervalul cuprins între orizontul de tranziție Tiszapolgár/Bodrogkeresztúr și faza finală a culturii Bodrogkeresztúr, implicit faza a III, eventual IV a culturii Sălcuța¹².

Deoarece nu se amintește nicio altă piesă, ca inventar al mormântului, în afară de acest topor, încadrarea culturală este nesigură. În această zonă singurele manifestări culturale ale perioadei evolutive a topoarelor de tip Jászladány aparțin culturii Bodrogkeresztúr, astfel se poate avansa ipoteza că mormântul ar aparține acestei culturii¹³, deși la Sântana „Holumb” s-a găsit un fragment de bol ce aparține descoperirilor de tip Decea Mureșului¹⁴. Pe lângă numeroasele descoperiri de cupru din Câmpia Aradului se numără câteva situri ce ar putea fi contemporane cu mormântul de la Dorobanți, iar cele

⁷ Berciu 1939-1942, 42-45, 47-53; Driehaus 1952-1955, 3, 7; Schubert 1965, 281, fig. 1; Novotná 1970, 25; Vulpe 1964, 460; Vulpe 1975, 37; Todorova 1981, 47; Patay 1984, 67-68; Mareș 2002, 105.

⁸ Roska 1942, 165, nr. 105; Roska 1942a, 44, nr. 107; Driehaus 1952-1955, 7, lista 6; Vulpe 1975, 40, nr. 136, pl. 18/136; Patay 1984, 102, nr. 602, pl. 56/602; Lazăr 1995, 173, nr. XLIX.1.b, pl. LVIII/1; Maxim 1999, 167, nr. 571; Mareș 2002, 254, pl. 33/7.

⁹ Lazăr 1977, 443-446, pl. LV/1, 2; Lazăr 1995, 195, nr. LXI.1.B, pl. LVIII/2, 3; Maxim 1999, 174, nr. 724; Mareș 2002, 269, pl. 34/2.

¹⁰ Roska 1942, 178, nr. 202, fig. 214; Roska 1942a, 44, nr. 113, fig. 15; Popescu 1944, 29, nota 4; Driehaus 1952-1955, 6, 7, listele 2, 6; Vulpe 1973, 227, fig. 2/15; Vulpe 1975, 40, nr. 128, pl. 17/128; Lazăr 1995, 250, nr. LXXXIV. A.c, pl. LVII/17; Maxim 1999, 186, nr. 985; Mareș 2002, 298-299, pl. 34/5.

¹¹ Vulpe 1975, 41, nr. 143, pl. 19/14; Lazarovici 1983, 17, nr. 129; Maxim 1999, 186, nr. 989; Mareș 2002, 300, pl. 35/1; Diaconescu 2009, 174-175, pct. 63.

¹² Patay 1984, 86; Mareș 2002, 108; Diaconescu 2009, 196.

¹³ Drept dovadă mormântul este cuprins în repertoriul siturilor Bodrogkeresztúr, vezi Luca 1999, 51, pct. 21.

¹⁴ Dumitrașcu 1975, 27, fig 3.

mai apropiate din punct de vedere geografic sunt Curtici¹⁵, Iratoșu¹⁶, Pecica „Forgaci”¹⁷ și eventual nivelul superior de la Sântana „Holumb”.

Pentru a oferi descoperirii de la Dorobanți un context cultural și cronologic, voi încerca mai jos să amintesc pe scurt principalele descoperiri contemporane din zonă.

La acest orizont cronologic au fost surprinse în Banat câteva descoperiri, care confirmă legăturile dintre cultura Tiszapolgár, Sălcuța și Bodrogkeresztúr. În campaniile anilor 1977 și 1980 în nivelul ce aparține fazei IIB a culturii Sălcuța de la Cuptoare „Sfocea” au fost descoperite câteva fragmente ceramice ale culturii Tiszapolgár târzii (faza B)¹⁸. Acest fenomen se regăsește și în alte situri bănățene, cum ar fi cel de la Parța¹⁹, Slatina Timiș „Gura Ilovei”²⁰ sau Valea Timișului „Rovină”²¹. Toate siturile enumerate mai sus reprezintă un proces de sinteză dintre cele două culturi, la care se adaugă și procesul de trecere de la Tiszapolgár la Bodrogkeresztúr²², reliefat prin descoperirile de la Pecica „Forgaci”²³ sau Deva „Ceangăi”²⁴.

Cel mai bine cercetat sit al culturii Bodrogkeresztúr din Câmpia Aradului este Pecica „Forgaci”²⁵. Aici a fost identificat și un nivel timpuriu al culturii, în care au apărut și fragmente ceramice Sălcuța III²⁶. Nivelul inferior al acestui sit aparține perioadei de formare a culturii Bodrogkeresztúr, caracterizată prin influențe Tiszapolgár²⁷ și Sălcuța²⁸ (fără a găsi elemente ale orizontului toartelor pastilate).

¹⁵ Pósta 1899, 18-28; Székely 1964, 125; Rusu 1971, 81; Roman 1971, 92; Roman 1973, 60; Pădurean 1982, 33; Lazarovici 1983, 11; Luca 1999, 51; Maxim 1999, 155.

¹⁶ Székely 1964, 125; Luca 1999, 5; Maxim 1999, 165.

¹⁷ Pădurean 1982, 29-60; Pădurean 1985, 37, pct. XXIV/A/c; Lazarovici-Munteanu 1982, 12; Lazarovici 1983, 11-12; Lazarovici 1985, 85, 88; Luca 1990, 89-92; Luca 1993, 49-86; Luca 1999, 10, 13-14, 17, 53, plan 1-4, fig. 4-18.

¹⁸ Lazarovici 1981; Radu 2002, 191-192.

¹⁹ Lazarovici-Munteanu 1982, 112; Radu 2002, 190.

²⁰ Lazarovici-Munteanu 1982, 126; Radu 2002, 190.

²¹ Lazarovici-Munteanu 1982, 124-125; Radu 2002, 191.

²² Lazarovici-Munteanu 1982, 124-125; Radu 2002, 191; Luca *et alii* 2004, 115.

²³ Luca 1993, 52-59.

²⁴ Floca 1950.

²⁵ Vezi nota 17.

²⁶ Luca 1993, 57; Luca *et alii* 2004, 125, 133.

²⁷ Luca 1993, 72.

²⁸ Luca 1993, 57.

Ca și orizont cronologic grupul Decea Mureșului se manifestă între finalul culturii Tiszapolgár și începutul culturii Bodrogkeresztúr²⁹. În zona analizată singurul sit cu astfel de descoperiri este cel de la Sântana „Holumb”³⁰. În nivelul al patrulea (numit de către Dumitrașcu - E) ce se desfășoară între – 1,60-2,00 m a fost descoperit un fragment de bol tipic grupului Decea Mureșului³¹.

În legătură cu acest fragment ceramic așa avea unele rezerve privind descoperirea lui în nivelul E. Trebuie menționat faptul că din săpătura lui S. Dumitrașcu sunt publicate doar 16 fragmente ceramice (toate sunt fotografiate și nu au profilul reprezentat)³², acestea nu sunt puse pe niveluri, iar desenul profilului secțiunii³³ este total neadecvat rigorilor științifice. Prin cercetările de suprafață efectuate de E. Dörner, N. Kugelman³⁴ și mai recente de V. Sava, Fl. Mărginean și Fl. Gogâltan, se poate preciza faptul că nivelul superior (denumit de Dumitrașcu, A), deci cel mai târziu al tell-ului, aparține fazei B, a culturii Tiszapolgár. După cum bine se știe grupul Decea Mureșului își face apariția pe scena cronologică a epocii cuprului în etapa de tranziție dintre cultura Tiszapolgár și Bodrogkeresztúr³⁵. Datorită existenței acestui fragment de bol în nivelul E de la Sântana se pot enunța unele ipoteze cu privire la cronologia relativă a nivelurilor: prima înseamnă că patru niveluri din cinci nu aparțin culturii Tiszapolgár, ci unor etape cronologice ulterioare, fapt contrazis de cercetările de teren menționate mai sus; cea de-a doua se rezumă la faptul că acest fragment reprezintă un import Decea într-un mediu Tiszapolgár B, eventual A, ipoteză ce nu poate fi susținută prin restul descoperirilor grupului Decea. A treia și cea mai verosimilă ipoteză se bazează pe faptul că nici săpătura și nici publicația nu întrunesc rigorile științifice elementare, astfel fragmentul ceramic în cauză ar aparține nivelului superior și nu inferior.

În 1896 Pósta B. întreprinde o săpătură la Curtici „Cârciuma lui Vásárhely”³⁶. Aici identifică pe lângă nivelurile epocii bronzului și unul ce

²⁹ Luca 1999, 43.

³⁰ Dumitrașcu 1975.

³¹ Dumitrașcu 1975, 27, fig 3.

³² Dumitrașcu 1975, fig. 3-5, pl. I-II.

³³ Dumitrașcu 1975, fig. 1.

³⁴ Iercoșan 2002, 117-119/1-6.

³⁵ Lazarovici 1983, 11; Luca 1999, 57; Diaconescu 2009, 82.

³⁶ Pósta 1899, 18-28.

aparține culturii Bodroghkeresztúr, nivel în care au fost identificate trei gropi, pe care autorul le consideră a fi locuințe³⁷.

Mormântul de la Dorobanți „Sediul C.A.P.” reprezintă prima descoperire de acest tip a epocii cuprului din câmpia Aradului. Singura piesă amintită de inventar a fost toporul de tip Jászladány. Poziția scheletului sau a toporului nu au fost consemnate în documentația lui E. Dörner, dar nici în cea a lui N. Kiss.

BIBLIOGRAFIE

Barbu *et alii* 1999,
Barbu M., Hügel P., Hurezan G. P., Pădureanu E. D., *Repertoriul arheologic al Mureșului Inferior. Județul Arad*, Timișoara, 1999.

Berciu 1939-1942,
Berciu D., *Topoarele de cupru cu două brațe opuse (tipologie și origine)*, în *Apulum* I, 1939-1942, p. 39-71

Diaconescu 2009,
Diaconescu D., *Cultura Tiszapolgár în România*, Sibiu, 2009.

Driehaus 1952-1955,
Driehaus J., *Zur Datierung und Herkunft donanländischer Axt- typender frühen Kupferzeit*, în *ArchGeogr* 3-4, 1952-1955, p. 1-8.

Dumitrașcu 1975,
Dumitrașcu S., *Așezarea neolitică de la Sântana-Holomb (jud. Arad)*, în *Banatica*, 3, 1975, p. 25-31.

Dörner 1970,
Dörner E., *Cercetări și săpături arheologice în județul Arad*, în *MCA* IX, 1970, p. 445-466.

Floca 1950,
Floca O., *Stațiunea de la sfârșitul treptei de jos a barbariei din marginea Devei (O civilizație neatestată pe teritoriul Transilvaniei)*, în *SCIV*, 1, 2, 1950, p. 220-224.

Iercoșan 2002,
Iercoșan N., *Cultura Tiszapolgár în Vestul României*, Cluj-Napoca, 2002.

³⁷ Pósta 1899, 23.

Lazarovici 1981,
Lazarovici Gh., *Importuri Tiszapolgár în așezarea sălcuțană de la Cuptoare – Sfogea. Contribuții la legăturile culturale și cronologice ale culturilor Sălcuța și Tiszapolgár*, în *Banatica*, 6, (1981), p. 35-41.

Lazarovici 1983,
Lazarovici Gh., *Principalele probleme ale culturii Tiszapolgár în România*, în *AMN*, XX, 1983, p. 3-31.

Lazarovici 1985,
Lazarovici Gh., *Noi descoperiri Bodrogkeresztúr în Banat*, în *Banatica*, 8, 1985, p. 83-90.

Lazarovici-Munteanu 1982,
Lazarovici Gh., Munteanu I., *Așezarea eneolitică de la Slatina-Timiș*, în *StComC*, IV, 1982, p. 121-135.

Lazăr 1977,
Lazăr V., *Două topoare de cupru de la Păsăreni*, în *Marisia*, VII, 1977, p. 443-446.

Lazăr 1995,
Lazăr V., *Repertoriul arheologic al județului Mureș, Târgu Mureș*, 1995.

Luca 1990,
Luca S.A., *Despre cea mai timpurie fază a culturii Bodrogkeresztúr în România. Așezarea de la Pecica-Forgaci*, în *SympThrac*, 8, 1990, p. 89-92.

Luca 1993,
Luca S.A., *Observații privind faza clasică a culturii Bodrogkeresztúr în România. Așezarea de la Pecica-Forgaci (jud. Arad)*, în *An.B (S.N.)*, II, 1993, p. 49-84.

Luca 1999,
Luca S.A., *Sfârșitul eneoliticului pe teritoriul intracarpatic al României: Cultura Bodrogkeresztúr*, Alba Iulia, (1999).

Luca et alii 2004,
Luca S.A., Roman C., Diaconescu D., *Cercetări arheologice în Peștera Cauce, (sat Cerișor, comuna Lelese, județul Hunedoara)*, I, Sibiu, 2004.

Mareș 2002,
Mareș I., *Metalurgia aramei în neo-eneoliticul României*, Suceava, 2002.

-
- Maxim 1999,
Mareş I., *Metalurgia aramei în neo-eneoliticul României*, Suceava, 2002.
- Maxim 1999,
Maxim Z., *Neo-Eneoliticul din Transilvania*, Cluj-Napoca, 1999.
- Novotná 1970,
Novotná M., *Die Äxte und Beile in der Slowakei*, în *PBF*, IX, 3, 1970
- Patay 1984,
Patay P., *Kupferzeitliche Meißel, Beile und Äxte in Ungarn*, în *PBF*, IX,15, 1984.
- Pădurean 1982,
Pădurean E. D., *Noi descoperiri eneolitice în județul Arad*, în *Ziridava*, XIV, 1982, p. 35-48.
- Pósta 1899,
Pósta B., *Kurticsi őstelepek (Arad m.)*, în *AE*, XIX, 1899, p. 18-28.
- Radu 2002,
Radu A., *Cultura Sălcuța în Banat*, Reșița, 2002.
- Roman 1971,
P Roman., *Strukturänderungen des Endäeneolithikums im Donau-Karpaten-raum*, în *Dacia* N.S., XV, 1971, p. 31-169.
- Roman 1973,
Roman P., *Modificări structurale ale culturilor Eneoliticului Final din regiunea Carpato-Danubiană*, în *Banatica*, 2, 1973, p. 57-77.
- Roska 1942,
Roska M., *Erdély Régészeti Repertórium*, I, Cluj-Napoca, 1942.
- Roska 1942a,
Roska M., *A rézcsákányok*, în *KözCluj*, II, 1, 1942, p. 15-77.
- Rusu 1971,
Rusu M., *Cultura Tisa*, în *Banatica*, 1, 1971, p. 77-84.
- Schubert 1965,
Schubert F., *Zu den südosteuropäischen Kupferäxten*, în *Germania*, 43, 1965, p. 274-295.

Székely 1964,
Székely Z., *Descoperiri din neoliticul târziu de la Reci*, în *SCIV*, 15, 1, 1964, p. 121-126.

Todorova 1981,
Todorova H., *Die Kupferzeitlichen Äxte und Beile in Bulgarien*, în *PBF*, IX, 14 1981.

Vulpe 1964,
Vulpe A., *Cu privire la cronologia topoarelor de aramă cu brațele „în cruce”*, în *SCIV*, 15, 4, 1964, p. 457-466.

Vulpe 1973,
Vulpe A., *Începuturile metalurgiei aramei în spațiul carpatodunărean*, în *SCIV*, 24, 2, 1973, p. 217-237.

Vulpe 1975,
Vulpe A., *Die Äxte und Beile in Rumänien II*, în *PBF*, IX, 5, 1975.

ARCHAEOLOGICAL RESTITUTIONS. A COPPER AXE FROM DR. KASA ANTAL COLLECTION (DOROBANȚI, ARAD COUNTY)

Abstract

In this note I wish to discuss about an prehistoric metal artefact which belonged to Dr. Kasa Antal's collection from Dorobanți, Arad County. It should be noted that the copper axe is now lost, although over the time some researchers talked about this artefact, but it was never illustrated or described. In this respect I found E. Dörner's and N. Kiss (both were archaeologists at Complexul Muzeal Arad) old documentation. Here the copper axe was illustrated, described and there were informations regarding the discovering conditions.

Next I will present the description of the axe as the two archaeologists mentioned above did. *E. Dörner*: „Dorobanți 19. IV.1961. Dr. Kasa Antal's collection. The copper axe was found inside the local J.A.C. (pl. I/2) on 8.

VIII. 1960, beside a skeleton during the excavation of a pit, at the depth of 0,90 m (on the outside the collar of the patina was green). (Pl. II/1a-b). *N. Kiss*: „1978. Copper axe, patinate, with an horizontal edge and a vertical one; Length: 25,5 cm; Diameter hole: 3,8 cm” (Pl. III/1).

Description of the artefact: the manufacturing metal is copper; the profile is oblique; both edge are approximately semicircular; the vertical edge is curved toward the interior; the shaft hole's sleeve is visible only on the interior; on the outside the collar of the patina was green.

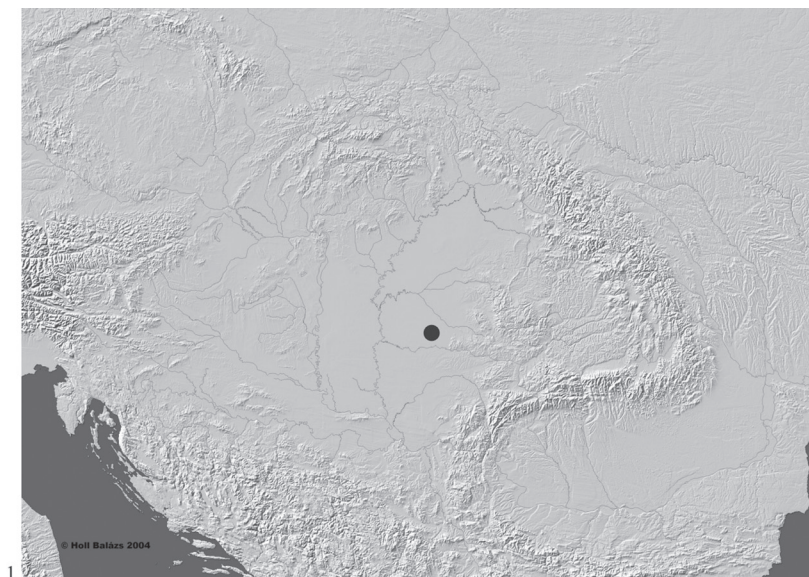
Total length: 24,5 cm (E. Dörner), 25,5 cm (N. Kiss); shaft hole diameter: 3,8 (E. Dörner, N. Kiss); the following dimensions emerge from the drawing of E. Dörner; horizontal arm length: 10,2 cm; vertical arm length: 10,9 cm; horizontal edge length: 5,76 cm; vertical edge length: 5,42 cm; sleeve thickness: 3,92 cm; the weight is not specified. (Pl. II).

The discovering conditions are partially exposed in the existing literature. From Dörner's documentation we can find out that the copper axe was discovered in 1960 beside a skeleton, at a depth of 0,90 m.

Because this axe has a round shaft hole, a well underlined sleeve, a slightly curved longitudinal axe and both edged arched, it belongs to Jászladány type. Since there is doubt regarding the correctness of the drawing, the classification in a specific variant of Jászladány type is a sinuous approach. Although the best analogies can be found at Luduş, Păsăreni, Şincai or Şiştărea. Therefore the axe belongs to Şincai variant.

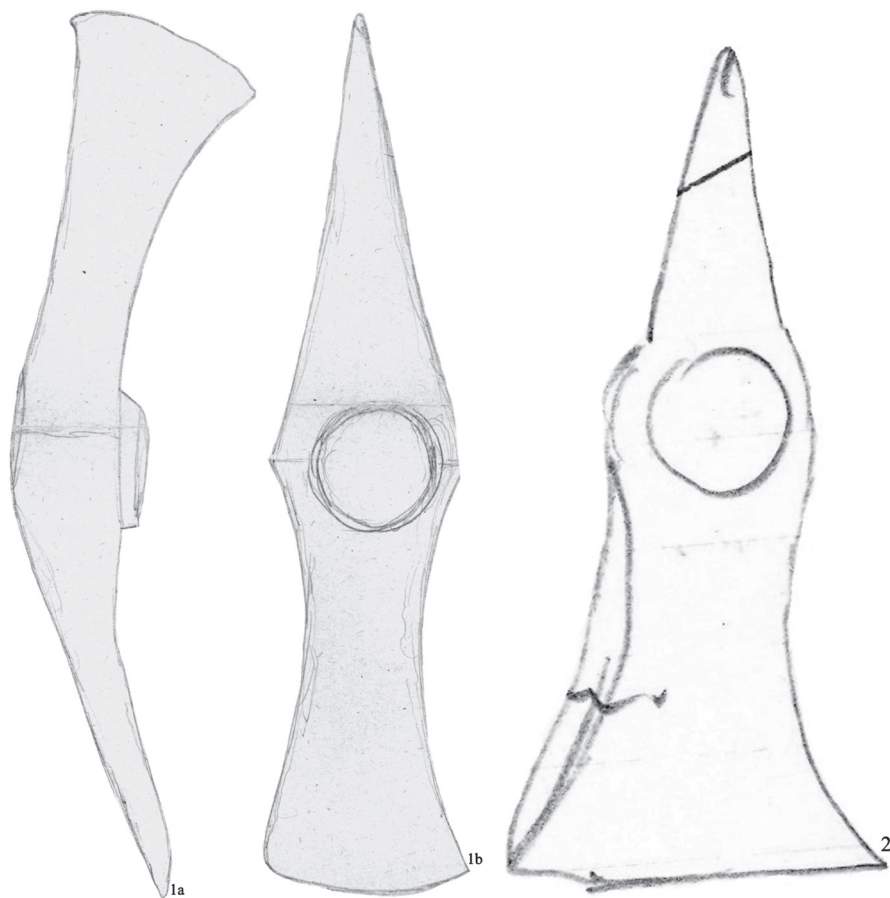
Jászladány axe are dated between the transition period from Tiszapolgár to Bodrogkeresztúr culture, until the end of Bodrogkeresztúr culture and during phase III, possibly phase IV of Sălcuța culture. Because the grave from Dorobanți has no inventory, besides the axe, the cultural framing is uncertain. In the area the only cultural manifestation of this period is Bodrogkeresztúr culture, so we can assume that the grave belongs to this culture.

In addition to the numerous copper discoveries from Arad Plain we can name several sites from the area that are contemporary with this grave. These are Curtici, Iratoşu, Pecica „Forgaci” and possibly the upper level from Sântana „Holumb”. This Copper Age grave is the first discovery of this kind from the Arad Plain.

Pl. I. Harta a Bazinului Carpatic cu localizarea comunei Dorobanți Dorobanți. 2. Hartă de secolul al XVIII-lea cu localizarea C.A.P.-ului Dorobanți.

Plate I. 1. Carpathian Basin map with the localization of Dorobanți; 2. XVIIIth century map of Dorobanți area with the localization of „Sediul C.A.P.” site.

Pl. II. Dorobanți „Sediul C.A.P.”. 1a-b. Topor Jászladány (desen E. Dörner);
1. Topor Jászladány (desen N. Kiss).
Plate II. Dorobanți „Sediul C.A.P.”. 1a-b. Jászladány axe (drawing E. Dörner);
1. Jászladány axe (drawing N. Kiss).